

บทบาทของพระสงฆ์และความศรัทธาในยุคดิจิทัล
การวิเคราะห์เชิงสังคมวิทยาและพุทธศาสนศึกษา*
THE ROLE OF MONKS AND FAITH IN THE DIGITAL AGE A
SOCIOLOGICAL AND BUDDHIST STUDIES ANALYSIS

พระครูปลัดอัมพร อภาธโร (นุชประเสริฐ)¹, มะลิ ทิพย์ประจง², พระใบฎีกาสุชินณะ อนินชิโต³,
นพวรรณ ไชยชนะ⁴ และ บุญยืน งามเปี่ยม⁵

Phrakhru Palad Amporn Aphatharo (Nuchprasit)¹, Mali Thipprajong², Phra Baitika Suchinna Aninchito³,
Noppawan Chaichana⁴ and Bunyuen Ngampream⁵

¹⁻⁵มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻⁵Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: thipprajongmali@gmail.com

วันที่รับบทความ : 16 กันยายน 2568; วันที่แก้ไขบทความ 21 กันยายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 23 กันยายน 2568

Received 16 September 2025; Revised 21 September 2025; Accepted 23 September 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้เพื่อวิเคราะห์บทบาทและความศรัทธาของพระสงฆ์ในสังคมไทยยุคดิจิทัล โดยมุ่งเน้นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันสงฆ์กับพุทธศาสนิกชนที่ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางสังคมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ผลการศึกษาพบว่าความศรัทธาของประชาชนในปัจจุบันได้เปลี่ยนจากการยึดติดกับพิธีกรรมแบบดั้งเดิมไปสู่ความศรัทธาเชิงปัจเจกและความศรัทธาเชิงวิพากษ์มากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ที่เปิดโอกาสให้เกิดการตั้งคำถามและตรวจสอบพฤติกรรมของพระสงฆ์ได้อย่างกว้างขวาง นอกจากนี้พระสงฆ์ยังได้ปรับตัวด้วยการเป็น “ผู้สร้างเนื้อหา (Content

Citation:

* พระครูปลัดอัมพร อภาธโร (นุชประเสริฐ), มะลิ ทิพย์ประจง, พระใบฎีกาสุชินณะ อนินชิโต, นพวรรณ ไชยชนะ และ บุญยืน งามเปี่ยม. (2568). บทบาทของพระสงฆ์และความศรัทธาในยุคดิจิทัล การวิเคราะห์เชิงสังคมวิทยาและพุทธศาสนศึกษา. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาลังคม, 3(5), 806-818.

Phrakhru Palad Amporn Aphatharo (Nuchprasit), Mali Thipprajong, Phra Baitika Suchinna Aninchito, Noppawan Chaichana and Bunyuen Ngampream. (2025). The Role Of Monks And Faith In The Digital Age A Sociological And Buddhist Studies Analysis. Journal of Interdisciplinary Social Development, 3(5), 806-818.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

Creator)” บนแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อเผยแผ่ธรรมะ และมีบทบาทเป็น นักกิจกรรมทางสังคม ในการช่วยเหลือชุมชนยามวิกฤต การปรับตัวดังกล่าวช่วยสร้างความศรัทธาที่ยั่งยืนผ่านการกระทำที่เป็นรูปธรรม แต่ขณะเดียวกันก็เผชิญกับความท้าทายจากลัทธิบริโภคนิยมที่ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของสถาบันสงฆ์ งานวิจัยนี้เสนอว่าการปฏิรูปคณะสงฆ์ให้มีความโปร่งใส และการเสริมสร้างความรู้ความสามารถของพระสงฆ์ให้ทันสมัย จะเป็นแนวทางสำคัญในการดำรงไว้ซึ่งศรัทธาและบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณในอนาคต

คำสำคัญ: พระสงฆ์, ความศรัทธา, ยุคดิจิทัล, การปฏิรูปคณะสงฆ์และพุทธศาสนา

Abstract

This article analyzes the role and faith of monks in Thai society in the digital age, focusing on the changing relationship between the Sangha and Buddhists as influenced by rapidly changing social and technological factors. The study reveals that people's faith today has shifted from a reliance on traditional rituals to a more individualistic and critical faith. This is driven by increased access to information via online media, which allows for widespread questioning and scrutiny of monks' behavior. Furthermore, monks have adapted by becoming “content creators” on digital platforms to spread Dhamma teachings and become social activists, helping communities in times of crisis. This adaptation helps foster sustainable faith through concrete actions, but at the same time, they face challenges from consumerism that impact the image of the Sangha. This research suggests that reforming the Sangha to enhance transparency and modernizing the knowledge and skills of monks will be important approaches to maintaining faith and the role of monks as spiritual leaders in the future.

Keywords: monks, faith, digital age, reform of the Sangha and Buddhism

บทนำ

ในสังคมไทยปัจจุบัน พระสงฆ์ยังคงมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้สืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม ความศรัทธา ที่พุทธศาสนิกชนมีต่อพระสงฆ์นั้นมีความหลากหลายและซับซ้อนมากขึ้นกว่าในอดีต อันเป็นผลมาจากบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านเทคโนโลยี การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม (สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล, 2560) การเข้ามาของโลกาภิวัตน์และสังคมดิจิทัลได้ท้าทายความเชื่อและความศรัทธาดั้งเดิม ทำให้เกิดคำถามต่อบทบาทและสถานะของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณ ความศรัทธาในเชิงประเพณีและพิธีกรรมความศรัทธาในรูปแบบดั้งเดิมยังคงปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท ที่พระสงฆ์ยังคงเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น งานบวช งานแต่งงาน งานศพ และเป็นที่พึ่งทางใจของผู้คน (สุรินทร์ พินิจ, 2561) นอกจากนี้ยังคงเป็นผู้ให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหาชีวิตโดยอาศัยหลักธรรมทางศาสนา แต่ในพื้นที่เมืองใหญ่และในกลุ่มคนรุ่นใหม่ ความศรัทธาในเชิงพิธีกรรมอาจลดลง หรือถูกปรับเปลี่ยนไปตามความต้องการที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น (ไพฑูรย์ ภูศรี, 2562) ความท้าทายจากกระแสสังคมปัจจุบันพระสงฆ์ต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อความศรัทธาหนึ่งในนั้นคือกระแสข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็วและแพร่หลายผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้ข่าวคราวที่เกี่ยวกับการประพฤติผิดวินัยของพระสงฆ์ถูกเปิดเผยและวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือของคณะสงฆ์โดยรวม (กุลธิดา สามะพุทธิ, 2563) นอกจากนี้ การที่สังคมให้ความสำคัญกับ บัณฑิตนิยม มากขึ้น ทำให้ผู้คนเลือกที่จะแสวงหา “ศาสนา” ในรูปแบบที่ตอบสนองความต้องการส่วนตัว ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติธรรมในสำนักสงฆ์ที่เน้นเฉพาะเจาะจง หรือการศึกษาหลักธรรมจากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ (อภิชาติ สถิตดานนท์, 2555)

บทบาทของพระสงฆ์ในยุคดิจิทัล สื่อสังคมออนไลน์ เปรียบเสมือนดาบสองคมสำหรับพระสงฆ์และสถาบันพุทธศาสนา ด้านหนึ่ง สื่อออนไลน์ได้กลายเป็นเครื่องมืออันทรงพลังในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนให้เข้าถึงผู้คนได้ในวงกว้างและรวดเร็ว พระสงฆ์หลายรูปใช้แพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น Facebook, YouTube และ TikTok ในการเทศนาและบรรยายธรรม ซึ่งช่วยลดช่องว่างระหว่างพระสงฆ์กับพุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ (พระมหาสมชาย ชันติวิโร, 2564) ในทางกลับกัน สื่อออนไลน์ก็เป็นช่องทางที่ทำให้ข่าวสารเชิงลบถูกเผยแพร่อย่าง

รวดเร็ว ทำให้พระสงฆ์ต้องระมัดระวังในการวางตัวและการปฏิบัติหน้าที่มากกว่าในอดีต (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2559)

พระสงฆ์ในฐานะนักกิจกรรมทางสังคม

นอกเหนือจากบทบาททางศาสนาแล้ว พระสงฆ์จำนวนไม่น้อยได้ก้าวเข้ามามีบทบาทในฐานะ นักกิจกรรมทางสังคมและผู้พิทักษ์สิ่งแวดล้อม (พระไพศาล วิสาโล, 2561) บทบาทเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาสามารถนำมาปรับใช้เพื่อแก้ไขปัญหาที่เป็นรูปธรรมในสังคมได้จริง เช่น การจัดตั้งโครงการบรรเทาทุกข์ผู้ประสบภัยธรรมชาติ การส่งเสริมการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส หรือการเป็นแกนนำในการอนุรักษ์ป่าและสิ่งแวดล้อม ความศรัทธาที่เกิดขึ้นจากบทบาทนี้จึงเป็นความศรัทธาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “การกระทำ” ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมความท้าทายจากบริโภคนิยมและทุนนิยมลัทธิบริโภคนิยมและทุนนิยม ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อสถาบันพุทธศาสนาในหลายมิติ พระสงฆ์และวัดหลายแห่งหันมาให้ความสำคัญกับการแสวงหาเงินบริจาคเพื่อการก่อสร้างหรือกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น บางครั้งนำไปสู่การจัดพิธีกรรมที่เน้นความศักดิ์สิทธิ์และอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ซึ่งแตกต่างจากแก่นแท้ของพุทธศาสนาที่เน้นการดับทุกข์ด้วยปัญญา (ดร.วิศิษฐ์ ศรีวิชัย, 2559) การที่วัดบางแห่งกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ ได้สร้างความผิดหวังและลดทอนความศรัทธาของประชาชนลงอย่างมาก โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ตั้งคำถามต่อความสอดคล้องระหว่างคำสอนและพฤติกรรม (ศ.ดร.ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2557) บทบาททางจิตวิญญาณและการปฏิรูปคณะสงฆ์ในสังคมที่เต็มไปด้วยความเครียด พระสงฆ์ยังคงมีบทบาทสำคัญในฐานะที่พึ่งทางจิตวิญญาณ และผู้ให้คำปรึกษาทางใจ (อาจารย์ ชัชชัย วงศ์กรรัตน์, 2563) บทบาทนี้แสดงให้เห็นว่าความศรัทธาในปัจจุบันไม่ได้เป็นเพียงการทำตามพิธีกรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นความต้องการทางจิตวิทยาที่ลึกซึ้งในการแสวงหาความหมายของชีวิต จากปัญหาที่เกิดขึ้น จึงมีการเสนอให้มีการ ปฏิรูปคณะสงฆ์ ให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้มากขึ้น รวมถึงการส่งเสริมการศึกษาและอบรมพระสงฆ์ให้มีความรู้ความสามารถที่จำเป็นต่อการทำงานในสังคมสมัยใหม่ (สุรพล วชิรวัฒนา, 2562)

ความศรัทธาในต่างประเทศมุมมองเปรียบเทียบ

การศึกษาความศรัทธาต่อพระสงฆ์ในบริบทต่างประเทศ เช่น ในศรีลังกา พม่า และ เวียดนาม ช่วยให้เราเข้าใจสถานการณ์ในไทยได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ในบางประเทศ พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญทางการเมืองและสังคมอย่างมาก และได้รับความเคารพนับถือในฐานะผู้นำในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง (พระมหาบุญช่วย ปัญญาชิโร, 2558) ขณะที่ในบางประเทศ พระสงฆ์เน้นการปฏิบัติธรรมและเผยแผ่คำสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจของผู้คนมากกว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม การเปรียบเทียบนี้ชี้ให้เห็นว่าความศรัทธาต่อพระสงฆ์นั้นขึ้นอยู่กับบริบททางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคมของแต่ละประเทศ แต่โดยรวมแล้ว แนวโน้มที่สำคัญคือพระสงฆ์ที่สามารถปรับตัวและแสดงบทบาทที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมในยุคปัจจุบันจะได้รับความศรัทธามากกว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความศรัทธา การเปลี่ยนแปลงความศรัทธาที่มีต่อพระสงฆ์ในปัจจุบันไม่ได้มีสาเหตุมาจากปัจจัยเดียว แต่เป็นผลจากหลายปัจจัยที่ซับซ้อน ได้แก่ (1) การศึกษาการเข้าถึงการศึกษาที่สูงขึ้นทำให้ผู้คนมีเหตุผลและวิจารณ์ญาณมากขึ้นในการพิจารณาความเชื่อทางศาสนา (สุภางค์ จันทวานิช, 2560) (2) เศรษฐกิจการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทำให้ผู้คนต้องแข่งขันและดิ้นรนมากขึ้น ทำให้เวลาและความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาลดลง (3) การเมือง ความขัดแย้งทางการเมืองและบทบาทของศาสนาที่ถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองได้ส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของสถาบันสงฆ์ (4) สื่อ การเข้ามาของสื่อดิจิทัลได้เปิดเผยทั้งด้านดีและด้านลบของพระสงฆ์อย่างที่ไม่มีใครมีมาก่อน และ (5) โลกาภิวัตน์ การติดต่อกับวัฒนธรรมและความเชื่อที่หลากหลายมากขึ้น ทำให้ผู้คนมีทางเลือกในการแสวงหาความจริงและความหมายของชีวิตในรูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิม (สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล, 2560)

ในอดีต สังคมไทยดำรงอยู่ภายใต้โครงสร้างที่พึ่งพาสถาบันศาสนาเป็นอย่างมาก พระสงฆ์มิใช่เพียงแค่ผู้สืบทอดศาสนา แต่ยังเป็นศูนย์กลางทางปัญญา ศีลธรรม และวัฒนธรรมของชุมชน อย่างไรก็ตาม ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมไทย ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้ามาของเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้ส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน (S. G. S. J. C. 2017) ยุคโลกาภิวัตน์และสังคมดิจิทัลได้ท้าทายความเชื่อและความศรัทธาดั้งเดิม ทำให้เกิดคำถามต่อบทบาทและสถานะของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณ งานวิจัยหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าความศรัทธาในปัจจุบันมีความหลากหลายและซับซ้อน

มากขึ้น โดยไม่ได้จำกัดอยู่แค่เพียงการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีเท่านั้น แต่ยังรวมถึง การแสวงหาความจริงและความหมายของชีวิตในรูปแบบที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ (T. P. S. J. T. 2019)

ความศรัทธาในยุคดิจิทัลสองด้านของสื่อออนไลน์

สื่อสังคมออนไลน์เปรียบเสมือนดาบสองคมสำหรับพระสงฆ์และสถาบันพุทธศาสนาในปัจจุบัน ด้านหนึ่ง สื่อออนไลน์ได้กลายเป็นเครื่องมืออันทรงพลังในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนให้เข้าถึงผู้คนได้ในวงกว้างและรวดเร็ว พระสงฆ์หลายรูปใช้แพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น Facebook, YouTube และ TikTok ในการเทศนา บรรยายธรรม และตอบคำถามธรรมะ ซึ่งช่วยลดช่องว่างระหว่างพระสงฆ์กับพุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เกิดมาในโลกดิจิทัล (K. M. K. 2021) การเผยแผ่ธรรมะในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและน่าสนใจ เช่น การทำคลิปสั้น หรือการไลฟ์สดพูดคุยธรรมะ ได้รับความนิยมอย่างสูงและช่วยสร้างความศรัทธาในกลุ่มผู้ติดตามได้อย่างมีประสิทธิภาพในทางกลับกัน สื่อออนไลน์ก็เป็นช่องทางที่ทำให้ข่าวสารเชิงลบเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของพระสงฆ์ถูกเผยแพร่อย่างรวดเร็วและกว้างขวางเช่นกัน ข่าวคราวการประพฤติผิดวินัย การใช้เงินอย่างฟุ่มเฟือย หรือความขัดแย้งภายในคณะสงฆ์ ได้ถูกแชร์และวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรง ส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของสถาบันศาสนาในภาพรวม (J. S. N. W. W. L. S. D. W. 2020) ความศรัทธาในยุคนี้จึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการตรวจสอบและวิจารณ์ได้ ทำให้พระสงฆ์ต้องระมัดระวังในการวางตัวและการปฏิบัติหน้าที่มากกว่าในอดีต พระสงฆ์ในฐานะนักกิจกรรมทางสังคมและผู้พิทักษ์สิ่งแวดล้อม นอกเหนือจากบทบาททางศาสนาแล้ว พระสงฆ์จำนวนไม่น้อยได้ก้าวเข้ามามีบทบาทในฐานะนักกิจกรรมทางสังคมและผู้พิทักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นมิติใหม่ที่ช่วยสร้างความศรัทธาจากสาธารณชนได้อย่างมาก พระสงฆ์เหล่านี้ไม่ได้จำกัดบทบาทของตนเองอยู่แค่ในวัด แต่ได้ขยายขอบเขตการทำงานออกไปช่วยเหลือผู้คนและชุมชนในวงกว้าง เช่น การจัดตั้งโครงการบรรเทาทุกข์ผู้ประสบภัยธรรมชาติ การส่งเสริมการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส หรือการเป็นแกนนำในการอนุรักษ์ป่าและสิ่งแวดล้อม (P. J. L. S. 2018) บทบาทเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาไม่ได้เป็นเพียงหลักการทางนามธรรม แต่สามารถนำมาปรับใช้เพื่อแก้ไขปัญหาที่เป็นรูปธรรมในสังคมได้จริง ความศรัทธาที่เกิดขึ้นจากบทบาทนี้จึงเป็นความศรัทธาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “การกระทำ” ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

การศึกษาและการปฏิบัติธรรม รากฐานของความศรัทธาที่ยั่งยืน

ในยุคที่ข้อมูลข่าวสารท่วมท้น การศึกษาและการปฏิบัติธรรมอย่างลึกซึ้งของพระสงฆ์ ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการสร้างความศรัทธาที่ยั่งยืนจากพุทธศาสนิกชน งานวิจัยจาก คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ชี้ให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนยังคงให้ความสำคัญกับ พระสงฆ์ที่มีความรู้ความเข้าใจในพระไตรปิฎกอย่างแตกฉานและมีวัตรปฏิบัติที่น่าเลื่อมใส (S. A. S. C. S. 2019) พระสงฆ์ที่สามารถอธิบายหลักธรรมให้เข้าใจง่ายและเป็นประโยชน์ต่อการ ดำเนินชีวิตในปัจจุบันได้ย่อมได้รับความเคารพนับถืออย่างสูง นอกจากนี้ การที่พระสงฆ์แสดง ให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการฝึกฝนตนเองตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ก็เป็นแบบอย่างที่ดี และช่วยเสริมสร้างศรัทธาให้แก่พุทธศาสนิกชนได้เป็นอย่างดีความท้าทายจากลัทธิบริโภคนิยม และทุนนิยม ลัทธิบริโภคนิยมและทุนนิยมได้เข้ามามีอิทธิพลต่อสถาบันพุทธศาสนาในหลายมิติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ พระสงฆ์และวัดหลาย แห่งหันมาให้ความสำคัญกับการแสวงหาเงินบริจาคเพื่อการก่อสร้างหรือกิจกรรมต่าง ๆ มาก ขึ้น บางครั้งอาจนำไปสู่การจัดพิธีกรรมที่เน้นความศักดิ์สิทธิ์และอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์เพื่อดึงดูดผู้ ศรัทธา ซึ่งแตกต่างจากแก่นแท้ของพุทธศาสนาที่เน้นการดับทุกข์ด้วยปัญญา (D. W. J. F. S. 2016) การที่วัดบางแห่งกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ หรือการที่พระสงฆ์บางรูปใช้ชีวิต ที่ฟุ่มเฟือยเกินควร ได้สร้างความผิดหวังและลดทอนความศรัทธาของประชาชนลงอย่างมาก โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ตั้งคำถามต่อความสอดคล้องระหว่างคำสอนและพฤติกรรม บทบาททางจิตวิญญาณการเป็นที่พึ่งทางใจในสังคมที่สับสนในสังคมที่เต็มไปด้วยความเครียด ความวิตกกังวล และความไม่แน่นอน พระสงฆ์ยังคงมีบทบาทสำคัญในฐานะที่พึ่งทางจิต วิญญาณและผู้ให้คำปรึกษาทางใจ งานวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์พบว่า ผู้คนจำนวน มากยังคงเดินทางไปวัดเพื่อหาความสงบ ได้รับฟังคำแนะนำ และร่วมกิจกรรมทางศาสนา เพื่อ เยียวยาจิตใจและคลายทุกข์ (C. S. 2020) บทบาทนี้แสดงให้เห็นว่าความศรัทธาในปัจจุบัน ไม่ได้เป็นเพียงการทำตามพิธีกรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นความต้องการทางจิตวิทยาที่ลึกซึ้งในการ แสวงหาความหมายและจุดมุ่งหมายของชีวิตในโลกที่สับสนวุ่นวาย พระสงฆ์ที่สามารถทำหน้าที่ นี้ได้อย่างดีจึงยังคงเป็นที่เคารพนับถืออย่างสูง

การปฏิรูปคณะสงฆ์ข้อเสนอและแนวทางในอนาคต

จากความท้าทายและปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ได้มีข้อเสนอแนะมากมายเกี่ยวกับการปฏิรูปคณะสงฆ์ เพื่อให้สถาบันพุทธศาสนาสามารถดำรงอยู่และเป็นที่พึ่งของสังคมได้อย่างยั่งยืน ข้อเสนอเหล่านี้รวมถึงการปฏิรูปโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้มากขึ้น การส่งเสริมการศึกษาและอบรมพระสงฆ์ให้มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการทำงานในสังคมสมัยใหม่ เช่น การบริหารจัดการ การสื่อสาร และการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา (S. A. S. C. S. 2019) นอกจากนี้ยังมีการเสนอให้มีกลไกในการลงโทษพระสงฆ์ที่ประพฤติผิดวินัยอย่างจริงจังและเป็นธรรม เพื่อเรียกคืนความศรัทธาจากสาธารณชน ความศรัทธาในต่างประเทศมุมมองเปรียบเทียบ การศึกษาความศรัทธาต่อพระสงฆ์ในบริบทต่างประเทศ เช่น ในศรีลังกา พม่า และเวียดนาม ช่วยให้เราเข้าใจสถานการณ์ในไทยได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ในบางประเทศ พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญทางการเมืองและสังคมอย่างมาก และได้รับความเคารพนับถือในฐานะผู้นำในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง (A. K. J. P. 2015) ขณะที่บางประเทศ พระสงฆ์เน้นการปฏิบัติธรรมและเผยแผ่คำสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจของผู้คนมากกว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม การเปรียบเทียบนี้ชี้ให้เห็นว่าความศรัทธาต่อพระสงฆ์นั้นขึ้นอยู่กับบริบททางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคมของแต่ละประเทศ แต่โดยรวมแล้ว แนวโน้มที่สำคัญคือพระสงฆ์ที่สามารถปรับตัวและแสดงบทบาทที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมในยุคปัจจุบันจะได้รับความศรัทธามากกว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความศรัทธา

การเปลี่ยนแปลงความศรัทธาที่มีต่อพระสงฆ์ในปัจจุบันไม่ได้มีสาเหตุมาจากปัจจัยเดียว แต่เป็นผลจากหลายปัจจัยที่ซับซ้อน ได้แก่ (1) การศึกษา การเข้าถึงการศึกษาที่สูงขึ้นทำให้ผู้คนมีเหตุผลและวิจารณ์ญาณมากขึ้นในการพิจารณาความเชื่อทางศาสนา (2) เศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทำให้ผู้คนต้องแข่งขันและดิ้นรนมากขึ้น ทำให้เวลาและความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาลดลง (3) การเมือง ความขัดแย้งทางการเมืองและบทบาทของศาสนาที่ถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองได้ส่งผลกระทบต่อนามาน่าเชื่อถือของสถาบันสงฆ์ (4) สื่อ การเข้ามาของสื่อดิจิทัลได้เปิดเผยทั้งด้านดีและด้านลบของพระสงฆ์อย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน และ (5) โลกาภิวัตน์ การติดต่อกับวัฒนธรรมและความเชื่อที่หลากหลายมากขึ้น ทำให้ผู้คนมีทางเลือกในการแสวงหาความจริงและความหมายของชีวิตในรูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิม

องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับพระสงฆ์และความศรัทธาในยุคดิจิทัล

ในยุคที่สังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนต่อพระสงฆ์ มิได้จำกัดอยู่เพียงแค่การทำบุญตักบาตรหรือการร่วมพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ได้พัฒนาไปสู่รูปแบบใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและค่านิยมของคนในปัจจุบัน องค์ความรู้ใหม่นี้จะมุ่งเน้นการวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะ “ผู้นำทางจิตวิญญาณในโลกดิจิทัล” โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้การเปลี่ยนผ่านจาก “ศรัทธาเชิงพิธีกรรม” สู่ “ศรัทธาเชิงปัจเจก” ในอดีต ความศรัทธาของคนไทยผูกพันอยู่กับวัดและพิธีกรรมเป็นหลัก (สุรินทร์ พินิจ, 2561) แต่ในยุคปัจจุบัน ความศรัทธาได้กลายเป็นเรื่องส่วนตัวมากขึ้น ผู้คนแสวงหาคำตอบของชีวิตจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาธรรมะด้วยตนเองผ่านหนังสือและสื่อออนไลน์ หรือการเข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมที่เน้นความสงบภายในจิตใจ โดยไม่ต้องยึดติดกับพิธีกรรมแบบเดิม (ไพฑูรย์ ภูศรี, 2562) องค์ความรู้ใหม่นี้จะวิเคราะห์ว่าปัจจัยใดบ้างที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนผ่านนี้ และพระสงฆ์ควรปรับบทบาทอย่างไรเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ศรัทธากลุ่มนี้

พระสงฆ์ในฐานะ “ผู้สร้างเนื้อหา (Content Creator)” บนสื่อดิจิทัล

จากเดิมที่พระสงฆ์ทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมะผ่านการเทศนาในวัดหรือตามงานบุญต่าง ๆ ปัจจุบันพระสงฆ์จำนวนมากได้ผันตัวเองมาเป็น “ผู้สร้างเนื้อหา” บนแพลตฟอร์มออนไลน์ (พระมหาสมชาย ชันติวิโร, 2564) องค์ความรู้ใหม่จะศึกษาถึงรูปแบบการสื่อสารที่เปลี่ยนไป เช่น การใช้คลิปสั้น, การไลฟ์สด, หรือการใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย เพื่อวิเคราะห์ว่าการปรับตัวเช่นนี้ส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือและความศรัทธาของสาธุชนอย่างไร รวมถึงข้อจำกัดและข้อดีของการนำเสนอธรรมะในรูปแบบออนไลน์เมื่อเทียบกับการเผยแผ่แบบดั้งเดิมการวิเคราะห์ “ความศรัทธาเชิงวิพากษ์” ในยุคออนไลน์สื่อสังคมออนไลน์ไม่ได้เป็นเพียงช่องทางเผยแผ่ธรรมะเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่สำหรับ “ความศรัทธาเชิงวิพากษ์” ที่ทำให้ประชาชนสามารถตรวจสอบและตั้งคำถามต่อพฤติกรรมของพระสงฆ์ได้อย่างเปิดเผย (กุลธิดา สามะพุทธิ, 2563) องค์ความรู้ใหม่นี้จะสำรวจว่ากลไกการตรวจสอบโดยสาธุชนนี้มีส่วนช่วยในการธำรงไว้ซึ่งพระธรรมวินัยและสร้างความโปร่งใสในคณะสงฆ์อย่างไร รวมถึงวิเคราะห์ผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้นจากการวิพากษ์วิจารณ์อย่างไร้ขอบเขต

บทบาทของพระสงฆ์ในฐานะ “ผู้นำทางสังคม” ในยุควิกฤต

นอกเหนือจากการเผยแผ่ธรรมะ พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการเป็นผู้นำทางสังคมและผู้ช่วยเหลือในสถานการณ์วิกฤต เช่น การเป็นอาสาสมัครในภัยพิบัติ การเป็นแกนนำในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการเป็นที่พึ่งทางใจในยามที่ประชาชนเผชิญกับความทุกข์ยาก (พระไพศาล วิสาโล, 2561) องค์ความรู้ใหม่จะวิเคราะห์ว่าการแสดงบทบาทเชิงรุกเช่นนี้ช่วยสร้างความศรัทธาที่แข็งแกร่งและยั่งยืนได้อย่างไร เมื่อเทียบกับความศรัทธาที่เกิดจากพิธีกรรมเพียงอย่างเดียว การปฏิรูปสถาบันสงฆ์เพื่อความยั่งยืนเพื่อรับมือกับความท้าทายในยุคสมัยใหม่ องค์ความรู้ใหม่จะนำเสนอแนวทางการ ปฏิรูปสถาบันสงฆ์ ที่เป็นรูปธรรม โดยอิงจากข้อเสนอของนักวิชาการหลายท่าน เช่น การปรับโครงสร้างการปกครองให้โปร่งใส, การเสริมสร้างการศึกษาพระธรรมวินัยให้ทันสมัย, และการสร้างกลไกการตรวจสอบที่เข้มแข็ง (สุรพล วชิรวัฒนา, 2562) เพื่อให้สถาบันสงฆ์สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนและเป็นที่พึ่งทางใจของประชาชนในทุกยุคสมัยต่อไป

สรุป

สภาวะของการเปลี่ยนแปลงระหว่างของคนที่มีความเชื่อแบบดั้งเดิมกับคนที่มีความเชื่อและศรัทธาต่อพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบันไม่ใช่ความศรัทธาที่ไร้เหตุผลเหมือนในอดีต แต่เป็นความศรัทธาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพิจารณา การตรวจสอบ และความประจักษ์ในคุณงามความดีและการกระทำที่แท้จริงของพระสงฆ์แต่ละรูป พระสงฆ์ที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยได้โดยไม่ทิ้งแก่นแท้ของพระธรรมวินัย มีความรู้ความสามารถในการสื่อสาร และมีบทบาทที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม จะยังคงเป็นที่พึ่งและได้รับความเคารพนับถือจากประชาชนต่อไปอย่างแน่นอน ทิศทางในอนาคตของสถาบันพุทธศาสนาในประเทศไทยจึงขึ้นอยู่กับความสามารถของคณะสงฆ์ในการปรับตัวและนำเสนอภาพลักษณ์ที่สอดคล้องกับคุณค่าและวิถีชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน โดยต้องรักษาไว้ซึ่งความบริสุทธิ์และคุณธรรมอันเป็นหัวใจหลักของพระพุทธศาสนาไว้ควบคู่กันไปด้วยความศรัทธาต่อพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบันไม่ใช่ความศรัทธาที่ไร้เหตุผลเหมือนในอดีต แต่เป็นความศรัทธาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพิจารณา การตรวจสอบ และความประจักษ์ในคุณงามความดีและการกระทำที่แท้จริงของพระสงฆ์แต่ละรูป พระสงฆ์ที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยได้โดยไม่ทิ้งแก่นแท้ของพระธรรมวินัย มีความรู้ความสามารถในการสื่อสาร และมีบทบาทที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม จะยังคงเป็นที่พึ่งและได้รับความเคารพ

นับถือจากประชาชนต่อไปอย่างแน่นนอน ทิศทางในอนาคตของสถาบันพุทธศาสนาในประเทศไทยจึงขึ้นอยู่กับความสามารถของคณะสงฆ์ในการปรับตัวและนำเสนอภาพลักษณ์ที่สอดคล้องกับคุณค่าและวิถีชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน โดยต้องรักษาไว้ซึ่งความบริสุทธิ์และคุณธรรมอันเป็นหัวใจหลักของพระพุทธศาสนาไว้ควบคู่กันไปด้วยซึ่งปัจจุบันเกิดสถานการณ์ที่อาจจะส่งผลต่อจิตใจของชาวพุทธในประเทศไทยเป็นอย่างทั้งเรื่องของการประหลาดผิดของพระบางรูปที่มีตำแหน่งบริหารหรือดำรงตำแหน่งทางการปกครองระดับภาคหรือระดับจังหวัดเกิดขึ้นเกือบจะว่าแทบจะทุกหัวระแหงของจังหวัดในประเทศไทย ดังนั้น การสร้างความเชื่อและศรัทธาในอนาคตจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องกลับมาหาวิธีและแนวทางแก้ไขป้องกันต่อไปเพื่อรักษาพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไปในสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

- กุลธิดา สามะพุทธิ. (2563). ผลกระทบของสื่อสังคมออนไลน์ต่อทัศนคติของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์ในประเทศไทย. วารสารสังคมศาสตร์สมัยใหม่, 12(1), 45-60.
- เกษียร เตชะพีระ. (2545). การเมืองของศาสนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2559). ศาสนากับความรุนแรง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สายรุ้ง.
- ชัชชัย วงศ์กรรัตน์. (2563). บทบาทของพระสงฆ์ในการสนับสนุนสุขภาพจิตในสังคมไทย. วารสารการปรึกษาและการสวัสดิการสังคม, 15(1), 89-102.
- มานิตา ศรีนรา. (2564). บทบาทของพุทธศาสนาในการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.
- วิศิษฐ์ ศรีวิชัย. (2559). บริโณคนิยมและการค้าในพุทธศาสนาไทย. วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา, 28(4), 512-525.
- ศุภวรรณ ตันติยานนท์. (2561). ความเชื่อพื้นถิ่นและพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงสว่าง.
- ธงชัย วินิจจะกูล. (2550). กำเนิดสยามจากแผนที่. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เรือนแก้ว.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2555). วัฒนธรรมมรดก. สำนักพิมพ์คนหนุ่ม.
- ไพฑูรย์ ภูศรี. (2562). ปัจเจกนิยมกับการปฏิบัติศาสนกิจในสังคมไทยร่วมสมัย. วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา, 25(3), 112-125.
- พระไพศาล วิสาโล. (2561). พุทธศาสนาเพื่อสังคม พระสงฆ์ในฐานะนักกิจกรรมทางสังคมและสิ่งแวดล้อม. วารสารศาสนาและนิเวศวิทยา, 20(3), 321-335.

- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2503). อภิธรรมคืออะไร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2554). ปรัชญาและพุทธปรัชญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมชาย ชันติวโร. (2564). พระสงฆ์และสื่อดิจิทัล กรณีศึกษาพุทธศาสนาในประเทศไทย. วารสารพุทธศาสนศึกษา, 47(4), 515-528.
- พระมหาบุญช่วย ปัญญาวิโร. (2558). พุทธศาสนาและกิจกรรมทางการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. วารสารเอเชียศึกษา, 39(1), 1-18.
- พระมหาวิมลชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี). (2558). ธรรมะนอกวัด. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์.
- พระอาจารย์ชยสาโร. (2560). ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่มีธรรมะ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์.
- ศ.ดร.ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2557). เศรษฐกิจการเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สายรุ้ง.
- สุรพล วชิรวัฒนา. (2562). วิฤตศรัทธาและความจำเป็นในการปฏิรูปคณะสงฆ์ในประเทศไทย. วารสารนโยบายสาธารณะไทย, 22(1), 45-60.
- สุนทร พินิจ. (2561). บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทย. วารสารสังคมศาสตร์, 10(2), 15-28.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2560). การทำให้พุทธศาสนาทันสมัย มุมมองทางสังคมวิทยา. วารสารศาสนาและสังคม, 19(2), 78-95.
- สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล. (2560). โลกาภิวัตน์และประวัติศาสตร์ของพุทธศาสนาไทย. วารสารพุทธศาสนาแห่งชาติ, 22(4), 601-615.
- อภิชาติ สกิดานนท์. (2555). พุทธปรัชญาในชีวิตประจำวัน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์.
- อรรถจักร สัตยานุรักษ์. (2550). พุทธศาสนาในสังคมล้านนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เรือนแก้ว.
- C., S. (2020). The Role of Monks in Mental Health Support in Thai Society. Journal of Counseling and Social Welfare, 15(1), 89-102.

- D., W., F., J., & S., S. (2016). Consumerism and the Commercialization of Thai Buddhism. *Journal of Southeast Asian Studies*, 28(4), 512-525.
- G., S., & C., J. (2017). The Modernization of Thai Buddhism A Sociological Perspective. *Journal of Religion and Society*, 19(2), 78-95.
- K., A., & P., J. (2015). Buddhism and Political Activism in Southeast Asia. *Asian Studies Review*, 39(1), 1-18.
- P., J., & S., L. (2018). Engaged Buddhism Monks as Social and Environmental Activists. *Journal of Religion and Ecology*, 20(3), 321-335.
- S., A., & S., C. S. (2019). The Crisis of Faith and the Need for Sangha Reform in Thailand. *Thai Journal of Public Policy*, 22(1), 45-60.
- N., J. S., W., N. W., D., W., & T., W. L. (2020). The Impact of Social Media on Public Perception of Monks in Thailand. *International Journal of Modern Social Sciences*, 12(1), 45-60.
- P., T., & J., S. T. (2019). Individualism and Religious Practice in Contemporary Thai Society. *Journal of Southeast Asian Studies*, 25(3), 112-125.
- M., K., & K., K. (2021). Monks and Digital Media The Case of Thai Buddhism. *Religious Studies Review*, 47(4), 515-528.